

MIEDZY DRUGĄ A TRZECIĄ RZECZPOSPOLITĄ

Studia i materiały z najnowszej historii Polski i powszechnej
dedykowane Profesorowi Ryszardowi Kozłowskiemu
w 70. rocznicę urodzin

pod redakcją
Ryszarda Sudzińskiego
Mirosława Golona
Marcina Czyżniewskiego

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersYTETU MIKOŁAJA KOPERNIKA

Toruń 2010

Waldemar Rozyński

(Toruń)

**I Pomorska Pielgrzymka Piesza na Jasną Górę
w świetle dokumentów
Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego
w Toruniu**

Mieszkańcy Polski, w tym Pomorza i ziemi chełmińskiej od wieków pielgrzymowali do licznych większych i mniejszych sanktuariów maryjnych. Pośród nich najważniejsze miejsce zajmowało i zajmuje nadal sanktuarium Matki Bożej na Jasnej Górze w Częstochowie. Fenomen tego miejsca objawił się między innymi przybywającymi do sanktuarium zorganizowanymi pielgrzymkami pieszymi¹.

Wyraźny, nowy etap w pielgrzymowaniu z Pomorza związany jest z rokiem 1979. Od tego roku z Torunia regularnie wyrusza na początku sierpnia piesza pielgrzymka na Jasną Górę. Idea pielgrzymki zrodziła się po wyborze na papieża Polaka, kardynała Karola Wojtyły. Trud pielgrzymowania stał się formą duchowego wsparcia papieża w jego posługiwaniu. Stąd hasłem pielgrzymki stały się słowa: *Niesiemy Pomoc Ojcu Świętemu*.

Inicjatorem Pomorskiej Pielgrzymki Pieszej na Jasną Górę była grupa osób świeckich – w tym między innymi Tadeusz Mikołajczyk i Jan Łopuszański z Trójmiasta – która wielokrotnie brała udział w Warszawskiej Pielgrzymce Pieszej. Swoją myśl przedstawiła ordynariuszowi chełmińskiemu księdzu biskupowi Bernardowi Czaplńskiemu. Przyjął on projekt bardzo przychylnie i zaczął szukać księdza, który podjąłby się jego realizacji. W końcu zadanie to powierzył

¹ O historii pielgrzymek zob. m.in. specjalny numer „Peregrinus Cracoviensis”, 1996, z. 3, poświęcony sanktuarium: *Jasna Góra – światowe centrum pielgrzymkowe*.

ks. Stanisławowi Kardaszowi. Kapłan ten od 1967 roku wielokrotnie brał udział w pielgrzymce warszawskiej. W tym czasie był on proboszczem parafii Matki Boskiej Zwycięskiej i św. Jerzego w Toruniu. Ojcem duchownym pielgrzymki został proboszcz parafii św. Mikołaja w Bydgoszczy Fordonie ks. Stanisław Grunt, który opracował „katechezy w drodze”. Ich treść związana była z hasłem roku duszpasterskiego: *Rodzina Kościołem domowym, Kościół domowy w służbie życia*. Poza tym zostały one także oparte na pierwszej encyklice papieża Jana Pawła II: *Redemptor hominis*².

Rozpoczęły się intensywne przygotowania. Kilkakrotnie zmieniano szczegółowy przebieg trasy pielgrzymki. Pierwotnie planowano, że pielgrzymka wyjdzie z kościoła Opatrzności Bożej w Toruniu na Rudaku. Świątynia ta jednak okazała się za mała dla powiększającej się z tygodnia na tydzień liczby zgłaszających się pielgrzymów. W końcu stanęło na tym, że pielgrzymka wyruszy z kościoła Wniebowzięcia Najświętszej Maryi Panny. Trudnym wyzwaniem stało się więc przeprowadzenie pielgrzymki przez most. Wiadomo było przecież, że władze uczynią wiele, aby nie dopuścić do przemarszu pielgrzymów. Postanowiono więc, że przez most przeprowadzi pątników biskup Bernard Czapliński. Tak też się stało.

Większość pielgrzymów, w tym wielu z Trójmiasta, Bydgoszczy i całego Pomorza, przyjechała do Torunia już w przeddzień wymarszu, tzn. 4 sierpnia. Tegoż dnia o godz. 19.00 w kościele Mariackim została odprawiona pierwsza msza św., na którą zaproszono przybyłych już pielgrzymów. Msza św. na rozpoczęcie pielgrzymki odbyła się dnia następnego, tzn. 5 sierpnia o godz. 6.00 rano. Po niej wyruszyła w drogę I Pomorska Pielgrzymka Piesza na Jasną Górę. Składające się na nią trzy grupy (zielona, żółta i niebieska) liczyły w sumie około tysiąca pięciuset pielgrzymów³.

W niniejszym artykule chcemy przybliżyć genezę i przebieg I Pomorskiej Pielgrzymki Pieszej na Jasną Górę w świetle zachowanych materiałów źródłowych zgromadzonych w Wydziale do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu. Obecnie są one przechowywane w zasobach Instytutu Pamięci Narodowej oddział w Gdańsku delegatura w Bydgoszczy pod sygnaturą 201/116 i opatrzone tytułem: „Wycieczki, obozy, kolonie (1979)”. W zespole tym 16 kart dotyczy

² S. Grunt, *Piesza Pielgrzymka Pomorska. Katechezy pielgrzymkowe pierwszego dziesięciolecia (1979–1988)*, „Miesięcznik Diecezji Pelplińskiej”, R. 2: 1993, z. 10, s. 62–63, 68–70.

³ Za szereg szczegółowych informacji dziękuję ks. prałatowi Stanisławowi Kardaszowi. Literatura na temat pielgrzymki jest bardzo skromna, zob. Z. Tomaszewski, *Toruńska Pielgrzymka Piesza. Przewodnik krajoznawczy*, Toruń 1992, s. 15–21; W. Rozynkowski, *Świeccy w Kościele chełmińskim*, „Przegląd Regionalny”, Toruń 1993, z. 7, s. 69; S. Kardasz, *Toruńska Pielgrzymka Piesza na Jasną Górę*, [in:] *Diecezja Toruńska. Historia i teraźniejszość*, t. 1, Toruń 1994, s. 184–188; W. Rozynkowski, *Maryja w historii i tradycji diecezji toruńskiej*, [in:] *Sanktuaria maryjne diecezji toruńskiej*, red. M. Mróz, W. Rozynkowski, Toruń 2003, s. 26–27; idem, *Kardynał Stefan Wyszyński – Mąż Stanu*, [in:] *Kard. Stefan Wyszyński. Kapłan – Wychowawca Narodu – Mąż Stanu*, Grudziądz 2006, s. 49; W. Polak, *Parafia Matki Boskiej Zwycięskiej i św. Jerzego w okresie stanu wojennego i w latach następnych (1981–1989 r.)*, [in:] *100-lecie kościoła pod wezwaniem Matki Boskiej Zwycięskiej i Świętego Jerzego w Toruniu*, Toruń 2007, s. 108–109.

pielgrzymki. Prawdopodobnie nie jest to wszystko, co istniało w nim pierwotnie, wskazują na to chociażby zmieniane kilkakrotnie paginacje.

Omawiana dokumentacja zasługuje na nasze zainteresowanie przede wszystkim z tego powodu, że dzięki niej dowiadujemy się wielu szczegółów o pielgrzymce. Paradoksalnie dzisiaj, z perspektywy trzydziestu lat, staje się ona dla nas nie tylko ciekawym, ale i istotnym materiałem źródłowym do poznania podjętego tematu badawczego.

Jeśli chodzi o przygotowania do pielgrzymki, wiemy dzięki tej dokumentacji, że ordynariusz chełmiński ks. bp Bernard Czapliński wysłał do władz oficjalne pismo prosząc o pozwolenie na zorganizowanie pielgrzymki. W analizowanym zespole znajdujemy list tegoż biskupa skierowany 28 marca 1979 r. do wojewody toruńskiego dr. Jana Przytarskiego. Wiemy, że władza nie chcąc otwarcie negatywnie ustosunkować się do prośby wybrała milczenie. Informuje nas o tym dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu, który 13 lipca 1979 r. do dyrektorów odpowiednich wydziałów w sąsiednich województwach napisał: „W dniu 28 marca 1979 r. Biskup Ordynariusz B. Czapliński zwrócił się do Wojewody Toruńskiego o zezwolenie na tę imprezę. Wojewoda Toruński jak również Prezydent Miasta Torunia nie udzielili żadnej odpowiedzi w tej sprawie” (zob. dokument II).

W Wydziale do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu gromadzono różne materiały, które związane były z przygotowaniem do pielgrzymki. W analizowanym zespole znajdujemy m.in. notatkę służbową dyrektora Wydziału Janusza Markowskiego, a w niej dwa wypisy: z artykułu ogłoszonego w „Tygodniku Powszechnym” w numerze z 22 kwietnia 1979 r. oraz z wewnętrznego pisma diecezjalnego – kurendy kurii chełmińskiej nr 15/79 z 17 kwietnia 1979 r. Informacje te miały potwierdzić, jak pisze dyrektor Wydziału, że „Kuria Biskupia Chełmińska przystąpiła do propagandowej działalności na rzecz organizacji wspólnie z Kurią Gdańską pielgrzymki pieszej z Torunia na Jasną Górę”⁴.

Zachowany materiał nie jest tylko wytworem Wydziału toruńskiego. Znajdujemy w nim także dokumenty pochodzące z trzech innych województw (konińskiego, piotrkowskiego oraz włocławskiego), przez które przechodziła pielgrzymka. Są one odpowiedzią na wspomniane już pismo z 13 lipca 1979 r. dyrektora Wydziału z Torunia Janusza Markowskiego do „Towarzyszy Dyrektorów” z kilku województw (zob. dokument II).

Dzięki omawianym źródłom widzimy wyraźnie, że już podczas pierwszej pielgrzymki nie zabrakło prób prowokacji ze strony władz. Mamy tu na myśli incydent z ulotkami przy pomniku w Chełmnie nad Nerem, donosił o nim dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Koninie (zob. dokument III). Możemy być pewni, że za tym zdarzeniem kryła się służba bezpieczeństwa. Chodziło o zantagonizowanie uczestników dwóch pielgrzymek: warszawskiej oraz pomorskiej, a zamierzony efekt chciano osiągnąć m.in. przez

⁴ IPN BY, sygn. 201/116, k. 31–32.

podważenie autorytetu inicjatorów pomorskiej pielgrzymki. Ciekawe, że z nazwiska wymieniono tam tylko osoby świeckie, pominięto natomiast zupełnie osoby duchowne.

Przywołany incydent z pierwszej pielgrzymki zapowiadał przeróżne „dziwne zdarzenia”, które pojawiały się podczas kolejnych pielgrzymek. Ks. Stanisław Kardasz wspomina np. o dezorganizowaniu łączności i transportu, kradzieży i niszczeniu namiotów, zanieczyszczaniu żywności, pozostawianiu bałaganu na miejscach postoju, naklejaniu i rozrzucaniu w miejscach noclegowych i postojach prowokacyjnych ulotek i plakatów, picia alkoholu przez osoby noszące znaczki pielgrzymkowe itd.⁵

Paradoksalnie, prezentowane teksty ukazują bardzo dobrą organizację pielgrzymki. W trakcie lektury czuje się swoistą bezradność władzy, która nie może nic zrobić, aby nie tylko skompromitować dzieło pielgrzymki, ale i aby nie dopuścić w przyszłości do organizacji kolejnych. Dyrektor Urzędu do Spraw Wyznań w Piotrkowie Trybunalskim mgr Marian Baranowski stwierdził w liście z 18 sierpnia 1979 r.: „Na uwagę zasługuje dobra organizacja pielgrzymki i duże zdyscyplinowanie jej uczestników. Nie zgłaszamy żadnych uwag pod adresem organizatorów” (zob. dokument IV). W podobnym tonie 9 sierpnia 1979 r. opisał przemarsz pielgrzymki przez teren województwa Jędrzej Nowakowski, dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego we Włocławku⁶. Wydaje się, że autorem listu kierowała także chęć zbagatelizowania obecności pielgrzymki; w ostatnim zdaniu dokumentu czytamy: „Zainteresowanie miejscowej ludności pielgrzymką znikome”⁷. Możemy przypuszczać, że sytuacja była jednak zgoła odmienna.

Pomimo różnych zabiegów, władzom nie udało się nie tylko powstrzymać wymarszu pielgrzymki, ale także skompromitować jej idei. Na dowód tego przypomnijmy, że 31 sierpnia 1979 r. ks. prymas kardynał Stefan Wyszyński przesłał na ręce ordynariusza chełmińskiego ks. bp. Bernarda Czaplińskiego depezę z błogosławieństwem dla dzieła pielgrzymki⁸. Pomorska Pielgrzymka Piesza, tak jak zapowiedziano po dojściu pierwszej na Jasną Górę, wyruszyła także w roku następnym, wzięło w niej udział już około czterech i pół tysiąca pątników⁹.

Wspominając wydarzenie z pierwszej połowy sierpnia 1979 roku warto podkreślić jeszcze jedno: Pomorska Pielgrzymka dała impuls do organizowania podobnych pielgrzymek w innych miejscach w Polsce. Po kilku latach pielgrzymki piesze wyruszyły z kilku kolejnych ośrodków.

⁵ S. Kardasz, op.cit., s. 185.

⁶ IPN BY, sygn. 201/116, k. 21–23.

⁷ Ibidem, k. 23.

⁸ M. P. Romaniuk, *Życie, twórczość i posługa Stefana Kardynała Wyszyńskiego, Prymasa Tyśiąclecia*, t. 4, Warszawa 2002, s. 588.

⁹ S. Kardasz, op.cit., s. 185.

Teksty źródłowe

Oryg.: *Instytut Pamięci Narodowej, Oddział w Gdańsku, Delegatura w Bydgoszczy, sygn. 201/116, Wycieczki, obozy, kolonie (1979). Dokumenty na 16 kartkach papierowych formatu A4, maszynopis, stan zachowania dobry.*

I

Urząd Wojewódzki w Toruniu
Wydział do Spraw Wyznań

Notatka służbowa z rozmowy z księdzem Stanisławem Kardaszem – proboszczem parafii Matki Boskiej Zwycięskiej przy ul. Podgórznej w Toruniu¹

W dniu 26 marca 1979 roku przybył do Wydziału do Spraw Wyznań ks. Stanisław Kardasz oświadczając, że został mianowany przez ks. bp. Ordynariusza Bernarda Czaplińskiego² kierownikiem pielgrzymki do Częstochowy.

W związku z powyższym zapytałem o bliższe wyjaśnienie sprawy. W odpowiedzi ks. Stanisław Kardasz stwierdził, że sprawa pielgrzymki była przedmiotem dyskusji na marcowej sesji Episkopatu, który zatwierdził wnioski bp. Czaplińskiego.

W dniu 20 marca 1979 r. odbyła się w kurii narada 20-tu proboszczów z województw gdańskiego, elbląskiego, bydgoskiego i toruńskiego, na której omówiono sprawy organizacyjne związane z pielgrzymką. Wyżej wymieniona liczba księży ma stanowić kadre pielgrzymki.

W dniu 27 marca 1979 r. odbyła się narada dziekanów w kurii, na której były omówione problemy związane z tą pielgrzymką, której termin został ustalony na dzień 4 sierpnia 1979 roku.

Zbiórka wszystkich uczestników w liczbie od 1500–2000 tys. [?] osób ma nastąpić w Toruniu w kościele NMP 4.08.1979³. O godzinie 19.00 przewiduje się odprawienie mszy pożegnalnej przez bp. Ordynariusza, który ma wyprowadzić pielgrzymkę z miasta (program trasy w załączniku)⁴.

W tej sprawie Kuria Biskupia w najbliższych dniach ma wystąpić do władz wojewódzkich w Toruniu o prawne zezwolenie.

Ks. Kardasz oświadczył na zakończenie rozmowy, że w razie nieotrzymania takowego zezwolenia bp Czapliński nie zrezygnuje z odbycia tej pielgrzymki, która ma wejść na stałe do tradycji kościelnych.

W związku z powyższym proszę uprzejmie Urząd do Spraw Wyznań o zajęcie w tej sprawie stanowiska.

Dyrektor Wydziału
mgr Janusz Markowski

¹ Ks. Stanisław Kardasz został mianowany pierwszym proboszczem erygowanej w 1976 r. parafii Matki Boskiej Zwycięskiej i św. Jerzego.

² Ks. bp Bernard Czapliński (1908–1980), ordynariusz chełmiński w latach 1973–1980.

³ Data została nadpisana ręcznie.

⁴ Pomyłono dni, wymarsz miał nastąpić 5 sierpnia po mszy św. o godz. 6.00 rano.

II

Toruń, dnia 13 lipca 1979 roku

Urząd Wojewódzki w Toruniu
Wydział do Spraw Wyznań

Towarzysz Dyrektor
Wydziału do Spraw Wyznań województwa:
wrocławskiego, konińskiego, sieradzkiego,
łódzkiego i piotrkowskiego

Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Toruniu informuje, że w dniach od 5 do 14 sierpnia 1979 r. Kuria Biskupia Chełmińska z Kurią Gdańską organizują „Pomorską Pielgrzymkę Pieszą” na Jasną Górę.

Pielgrzymka ta jak podają organizatorzy jest aktem religijnym o charakterze dziękczynnym i pokutnym.

W dniu 28 marca 1979 r. Biskup Ordynariusz B. Czapliński zwrócił się do Wojewody Toruńskiego o zezwolenie na tę imprezę. Wojewoda Toruński jak również Prezydent Miasta Torunia nie udzielili żadnej odpowiedzi w tej sprawie.

Kierownikiem pieszej pielgrzymki został mianowany ks. Stanisław Kardasz proboszcz jednej z parafii toruńskiej, który do pomocy będzie miał około 40 duchownych i 28 alumnów.

Władze kościelne przewidują, że łączna ilość pielgrzymów z terenu diecezji chełmińskiej i gdańskiej będzie wynosiła około 2000 osób. Nie wyklucza się, że liczba ta może ulec zwiększeniu, gdyż jak twierdzi ks. Kardasz mogą przyłączać się do niej pielgrzymi z terenów, przez które będą przechodzić.

Trasy pieszej pielgrzymki z Torunia na Jasną Górę w załączniku.

Jeśli Towarzysze Dyrektorzy uznają za stosowne, uprzejmie proszę o poinformowanie tutaj Wydziału o przemarszu pielgrzymki przez wasz teren, gdyż informacja taka może być wykorzystana w rozmowach z organizatorami.

mgr Janusz Markowski
Dyrektor Wydziału

III

Konin, dnia 9 sierpnia 1979 roku

Urząd Wojewódzki w Koninie
Wydział do Spraw Wyznań

Informacja o przebiegu I pomorskiej pielgrzymki pieszej
z Torunia do Częstochowy

Pierwsza pomorska piesza pielgrzymka z Torunia do Częstochowy weszła na teren woj. konińskiego w dniu 7.08.79 r. zatrzymując się na nocleg w Brdowie gm. Babiak. W Brdowie na terenie klasztornym odprawiono mszę a następnie mieszkańcy Brdowa i okolicznych wiosek wzięli pielgrzymów do swych domów na nocleg. W dniu 8.08.79 r. o godz. 6.15 pielgrzymka wyruszyła w kierunku Dąbia. Uczestnicy pielgrzymki zatrzymali się około godz. 9.30 we wsi Wrząca Wielka, gdzie miejscowa ludność przygotowała dla nich śniadanie. Około godz. 10.00 pielgrzymka wyruszyła w kierunku Grzegorzewa i przybyła tam około godz. 13.00. W Grzegorzewie miejscowa ludność podejmowała pielgrzymów obiadem. Wyglądało to w ten sposób, że na plac przed kościołem, gdzie zatrzymali się uczestnicy pielgrzymki przychodziły miejscowe gospodynie i zabierały do siebie na obiad po kilku, a nawet kilkunastu pątników. Dwustu pątników jadło obiad w miejscowej gospodzie, a koszty obiadu pokryły członkinie miejscowego KGW¹. Około godz. 14.00 pielgrzymka wyruszyła do Chełmna², gdzie przybyła około godz. 15.00. Tam pod pomnikiem odprawiono mszę i wygłoszono kazanie o treści ściśle religijnej. Około godz. 16.30 pielgrzymka wyruszyła w kierunku Dąbia. Po drodze jedna grupa została na nocleg w Chełmie a dwie około godz. 20.00 dotarły do Dąbia i tu u miejscowej ludności przenocowały. W dniu 9.08.79 r. około godz. 7.00 uczestnicy pielgrzymki wyruszyli z Dąbia w kierunku Uniejowa, gdzie około godz. 12.30 odprawiono przy kościele mszę. Po obiedzie przygotowanym dla pątników przez miejscową ludność, około godz. 14.00 pielgrzymka wyruszyła w kierunku Balina i z terenu naszego województwa wyszła około godz. 15.00.

Zarówno na trasie, jak i podczas noclegów nie zanotowano żadnych kradzieży, scysji, czy też awantur. Pielgrzymka posuwa się karnie i szybko w 3 grupach. Każda grupa ma inne czapeczki (zielone, żółte i niebieskie). Przechodząc przez wsie, grupy te śpiewają różne nabożne pieśni.

Pielgrzymka liczy około 1500 osób. Bierze w niej udział 34 księża i około 20 alumnów w tym kilku z seminariów zakonnych. Z górą 90% uczestników to dzieci i młodzież od 12 do 20 lat. Kilkadziesiąt osób starszych powyżej lat 50. Około 70% uczestników jest płci żeńskiej. Charakterystyczne jest to, że wśród uczestników pielgrzymki nie ma prawie wcale osób w średnim wieku tzn. od lat 30–50. Uczestnicy pielgrzymki niosą tylko tablicę informacyjną o treści: I Pomorska Pieszka Piel-

¹ Koło Gospodyń Wiejskich.

² Chełmno nad Nerem.

grzymka do Częstochowy i kilka małych tablic z emblematami religijnymi, a także tablice informacyjne jak np. Gdynia-Chylonia itp. Uczestnicy pielgrzymki mają na czapkach napisy „Niesiemy Pomoc Papieżowi”. Nadto każdy z nich ma na piersiach tabliczkę o rozmiarach 5–8 cm z napisem: I Pomorska Pielgrzymka Piesza do Częstochowy. Biorący udział w pielgrzymce księża, to ludzie młodzi nie przekraczający 35 lat. Uczestnicy pielgrzymki mają do dyspozycji kilka samochodów towarowych i osobowych. Dwa z nich to samochody z czerwonym krzyżem, pełniące rolę karettek pogotowia. Ludność wcześniej powiadomiona o mającej nadejść pielgrzymce bardzo gościnnie przyjmuje pątników, przygotowując dla nich żywność i napoje. Chętnych do przyjęcia pątników jest więcej niż uczestników pielgrzymki. Do miejsca zatrzymania się pielgrzymki żywność w dużych ilościach dostarczają nie tylko mieszkańcy miejscowości, w której zatrzymała się pielgrzymka, ale również z okolicznych wsi. Pątnicy mówią, że nie są w stanie zjeść tego co ludność na całej trasie wciąż im dostarcza.

Z terenu naszego województwa do pielgrzymki ludzie nie dołączają się. Przy pomniku w Chełmnie nieznaną osobą lub osoby rozrzuciły ulotki, których odpis załączam.

Dyrektor Wydziału
Czesław Burszewski

Uczestnicy I Pomorskiej Pieszej Pielgrzymki!

Tradycyjnie, od 268 lat, co roku w pierwszych dniach sierpnia wyrusza z Warszawy piesza pielgrzymka do Częstochowy. Pielgrzymka ta choć nazywa się „warszawska” skupiała pielgrzymów z całej Polski. Piszemy „skupiała”, bo w tym roku nie idziecie z nią Wy pielgrzymi z Pomorza.

Jesteście współuczestnikami perfidnej prowokacji! Wasza pielgrzymka jest w zamyśle inspiratorów konkurencyjna wobec 268 Warszawskiej Pieszej Pielgrzymki. Jest to dywersja obliczona na rozbić jedność w Kościele polskim i skierowana przeciwko Prymasowi Polski Ks. Kard. Wyszyńskiemu.

Inspiratorzy Pomorskiej Pieszej Pielgrzymki chcą pomniejszać znaczenie tradycyjnej Warszawskiej Pieszej Pielgrzymki, między innymi poprzez zmniejszenie ilości jej uczestników. W tych brudnych machinacjach szczególną rolę odegrali Andrzej Porajski, mgr Ludwik Rychlicki, inż. Tadeusz Mikołajczyk oraz Adam Karcz.

To oni wciągnęli do swej niecnej roli pracowników Kurii Pelplińskiej oraz ordynariusza diecezji biskupa Bernarda Czaplińskiego.

Apelujemy do Was, nie bądźcie narzędziem w rękach prowokatorów. Wszyscy winniśmy uczestniczyć tylko w tradycyjnej Warszawskiej Pieszej Pielgrzymce.

Komitet Porozumiewawczy
Ugrupowań Niepodległościowych

IV

Piotrków Trybunalski, dnia 18 sierpnia 1979 roku

Urząd Wojewódzki
Piotrków Trybunalski
Wydział do Spraw Wyznań

Towarzysz
Dyrektor Wydziału do Spraw Wyznań
Urząd Wojewódzki
w Toruniu

W odpowiedzi na pismo Wasze Wz. 830/3/79 z dnia 13 VII 1979 r. dot. „Pomorskiej Pielgrzymki Pieszej” na Jasną Górę, Wydział do Spraw Wyznań Urzędu Wojewódzkiego w Piotrkowie Tryb. informuje, że w dniu 11 sierpnia 1979 r. w godzinach wieczornych w/w pielgrzymka przybyła na teren naszego województwa i zakwaterowała się w Szczercowie. W dniu 12 sierpnia w godzinach rannych pielgrzymka opuściła Szczerców i udała się wyznaczoną trasą w kierunku Brzeźnicy.

Na uwagę zasługuje dobra organizacja pielgrzymki i duże zdyscyplinowanie jej uczestników. Nie zgłaszamy żadnych uwag pod adresem organizatorów.

mgr Mariusz Baranowski
Dyrektor Wydziału

V

Toruń, dnia 23 sierpnia 1979 roku

Urząd Wojewódzki w Toruniu
Wydział do Spraw Wyznań

Informacja o przebiegu, w dniach od 5 do 13 sierpnia 1979 roku
Pomorskiej Pieszej Pielgrzymki na Jasną Górę

Jak już poprzednio informowano, Pomorska Piesza Pielgrzymka na Jasną Górę wyruszyła w dniu 5 VIII 1979 z Torunia. Organizatorzy tej imprezy (głównie Kuria Chełmińska) nie otrzymali od władz formalnego zezwolenia, ponieważ kuria prowadziła działalność organizacyjną – związaną z pielgrzymką – przed złożeniem oficjalnego wniosku o zezwolenie.

Całością przygotowań oraz przemarszem pielgrzymki na całej trasie kierował ks. Stanisław Kardasz, administrator parafii M. B. Zwycięskiej w Toruniu.

Pielgrzymka liczyła około 1500 osób i brało w niej udział 34 księży i około 20 alumnów z kilku seminariów duchownych. Ponad 90% uczestników stanowiły dzieci i młodzież do lat 20 w tym przeważnie dziewczęta (około 70%).

Charakterystycznym było to, że wśród uczestników pielgrzymki nie było wcale osób w średnim wieku, tzn. od lat 30–50. Na czele kolumny niesiono tablicę z napisem: „I Pomorska Piesza Pielgrzymka do Częstochowy” a uczestnicy mieli na czapkach (żółtych, zielonych i niebieskich) napis „Niesiemy pomoc papieżowi”. Księża biorący udział to ludzie przeważnie młodzi – poniżej 35 lat. Na całej trasie pielgrzymki z Torunia do Częstochowy nie zanotowano żadnych kradzieży, scysji, bądź awantur, a jej uczestnicy mieli do dyspozycji kilka samochodów towarowych i osobowych.

Ludność w miejscowościach, przez które przechodziła pielgrzymka, powiadomiona wcześniej przez administratorów parafii – przygotowała dla pątników żywność, napoje i noclegi, w niektórych przypadkach w ilości większej niż to było potrzeba. Sam przemarsz pielgrzymów odbywał się w zwartym szyku, w trzech grupach (gdańskiej, bydgoskiej i toruńskiej). Służba porządkowa pielgrzymki dysponowała sporą ilością sprzętu technicznego, jak radiotelefony, wzmacniacze turystyczne itd.

W woj. konińskim w dniu 8 VIII 1979 w miejscowości Chełmno przy pomniku na trasie przemarszu pielgrzymki nieznaną osobą rozrzuciła ulotki (w załączeniu kopia) o treści skierowanej przeciwko organizatorom. Ulotki te zostały skrzętnie zebrane przez księży biorących udział w pielgrzymce.

W dniu 13 VIII 1979 pielgrzymka dotarła do Częstochowy, a organizatorzy zapowiedzieli jej powtórzenie – w roku następnym ze znacznie większą ilością uczestników. Kierownik pielgrzymki ks. St. Kardasz poinformował telefonicznie Papieża o szczęśliwym zakończeniu I Pomorskiej Pieszkiej Pielgrzymki na Jasną Górę. Niezależnie od tego uczestnicy i organizatorzy pielgrzymki wydelegowali swoich przedstawicieli do Papieża. Delegacja ta w składzie:

- 1) Ks. Stanisław Kardasz,
- 2) Ks. Pawłowicz¹,
- 3) Ks. Klęczkowski²,
- 4) Ob. Mikołajczyk (osoba świecka z Gdyni)³

– wyjechała w dniu 22 sierpnia br. do Rzymu aby wziąć udział w audyencji u Jana Pawła II⁴.

[Na tym kończy się zachowane źródło. Należy przypuszczać, że istniała jego kontynuacja. Wskazuje na to chociażby brak podpisu osoby, która sporządzała dokument.]

¹ O. Bruno Pawłowicz (1942–1987), franciszkanin z Gdyni.

² Ks. Henryk Krenczkowski.

³ Tadeusz Mikołajczyk pełnił podczas pielgrzymki funkcję kwatermistrza.

⁴ Do spotkania z papieżem Janem Pawłem II rzeczywiście doszło, jednak nie w Rzymie, ale w Castel Gandolfo. W dotarciu do Ojca Świętego pomogła dr Wanda Półtawska, która w tym czasie przebywała u papieża. Delegacja wręczyła Janowi Pawłowi II album ze zdjęciami, prezentujący przebieg pielgrzymki.

Ryszard Michalski

(Toruń)

Pomorze w obronie wartości uniwersalnych w latach 1850–1989

Pomorze pod panowaniem pruskim posiadało „duszę”. Trwało w kręgu tradycji i zachowywało system wartości moralnych uznany tu od wieków. Świadectwem tego była polska prasa pomorska. Naczelne miejsce na jej łamach poświęcano podwalinom tego systemu – były nimi wiara katolicka i Kościół, który ukształtował hierarchię wartości Pomorzan: umiłowanie wolności i patriotyzm, potrzebę poświęcania się dla ojczyzny, solidarność, przywiązanie do tradycji, a także pęd do zdobywania wiedzy oraz kult pracy prowadzący do bogactwa narodu. Autorzy publikacji prasowych wiedzieli o istnieniu antywartości, przed którymi przestrzegali czytelników. Piętnowali lenistwo i pijaństwo prowadzące do utraty ojcowizny i świadomości narodowej oraz wady występujące u Polaków. Wskazywali także na antywartości, które prezentowali zaborcy: łamanie norm etycznych, szowinizm, nietolerancję, kłamstwo, bezczelność, obłudę, nienawiść, despotyzm. Twórcy polskiej myśli społecznej i politycznej na Pomorzu byli wierni wyznawanym ideałom i własnej tożsamości. Walczyli o ich realizację. Ich zadaniem była nie tylko walka o niepodległość, ale także o życie duchowe narodu. A ono, w co gorąco wierzyli, związane było z wartościami uniwersalnymi. Trwali więc przy religii i Kościele, głosili potrzebę poszukiwania prawdy, sprawiedliwości i ładu społecznego. Uznawali więzy moralne za podstawowy czynnik łączący społeczeństwo. Upowszechniali trzeźwość i gospodarność. Namawiali do aktywności i byli przekonani, iż zarówno w pracy, jak i w walce potrzebna jest solidarność. Odnajdujemy w tej myśli wizję doskonalszego duchowo człowieka. Jej twórcy uznali bowiem wyższość zasad moralnych nad dążeniami ekonomicznymi. Społeczeństwo dla nich było przede